

Marosán Gréta: Kulturális alapú gazdaságfejlesztési gyakorlatok Biharban [1]

Bevezetés

A 2021. évi Országos Tudományos Diákköri Konferencián bemutatott kutatás témája a Helyi szellemi, épített és természeti örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés. A kutatásban foglalkozunk a Hajdú-Bihar megyében fellelhető kulturális alapú gazdaságfejlesztést működtető kezdeményezések létrejöttének motivációival, társadalmi felelősségvállalásával, hálózatosodási hajlandóságával és települési beágyazottságával. Ezen négy állítási tematika alapján elemzünk hat kiemelten jól működő és példaértékű esetet. Az empirikus kutatás második felében pedig a megyében található kulturális és kreatív gazdaságot fejlesztő programok adatbázisáról olvashatunk.

Elméleti háttér

A szellemi, épített és természeti örökség, mint külön-külön definiálásra érdemes fogalmak. Míg angol nyelvű szakirodalmak megfogható (tangible) és megfoghatatlan (intangible) örökség között tesznek különbséget (Munjery, 2004), addig magyar vonatkozásban magyar világörökségi helyszínekről és szellemi kulturális értékekről beszélünk. Megfogható kategóriában eddig négy elismert természeti (Aggteleki-karszt, Hortobágyi Nemzeti Park, Fertő kultúrtáj, A tokaji borvidék) és négy épített (Budapest- a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrassy út, Hollókő – a hagyományőrző palóc falu, Pannonhalmi Bencés Főapátság, Pécsi ókeresztény sírkamrák) örökség szerepel (Csorba, 2017). Szellemi kulturális örökség tekintetében 31 értékről számolhatunk be (Szellemi Kulturális Örökség Magyarországon honlap, 2019). Többek között ide tartozik a Mohácsi busójárás, a Matyó népművészet és a Táncházmozgalom is. Ezeket fogja össze, és egészíti ki további kategóriákkal a Hungarikum, a magyarság csúcsteljesítményét jelölő gyűjtőfogalom, melynek 8 kategóriájába, több mint 70 értéket tudunk besorolni (Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár honlap, 2019). Nemzeti szinten pedig folyamatosan bővülő kategóriába sorolhatóak a különféle értékek, melyből a mai napig 6631 került elismerésre (Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár honlap, 2019). Ezek az értékek kapcsolódó szolgáltatásokat hordozhatnak magukban egy nemzet számára, melyek hasznosítása nagy tudástartalmat jelent. Egyben úgy termelhető bevétel egy település számára, hogy helybe jönnek értük a fogyasztók (Csath, 2018).

Kulturális alapú gazdaságfejlesztés a gyakorlatban

Hajdú-Bihar megye települései már elindultak azon az úton, hogy a helyi szellemi, épített és természeti örökséget mint erőforrást hasznosítsák. Ugyan a turisztikai szempontból jelentősebb megyékben több kulturális vonatkozású, gazdasági hasznot hozó kezdeményezés és fejlesztés figyelhető meg, de a jelenleg vizsgált térség nyolcvankét településén is szép számmal találhatók bemutatásra érdemes programok.

Ezek bemutatása előtt azonban röviden bemutatásra kerül egy országos jelentőségű példa, amely mindannyiunk számára követendő minta lehet. A helyszín a Pannonhalmi Bencés Főapátság, mely méltán viseli a világörökségi és a hungarikum címeteket, hiszen a monostor 996-os alapításától kezdődően a mai napig őrzi hagyományait az ott élők és dolgozók. Ezek közül a kulturális alapú gazdaságfejlesztésre leginkább illeszkedő példa a - Tihanyban is hasonlóan működő - gyógynövénytermesztés és feldolgozás (Vaskor, 2014). Az ebből a tevékenységből befolyó összeget kiegészítik a főapátság turisztikai szolgáltatásai és a gyakori rendezvények, pl. Levendula hetek, Gyógynövényes hét, melyeknek köszönhetően az apátságot évente körülbelül 100-150.000 ember keresi fel (Viant, 2013). Turisztikai hatásán túl identitáserősítő szerepe is jelentős. Sok fiatal tanul az apátságához tartozó gimnáziumban, így az "Ora et labora!" eszme mellett ez is mutatja a szellemi örökségre való alapozást. Ugyanakkor az olvasottak alapján látjuk, hogy ez kiegészül az épített és a természeti környezettel. Ebből következik, hogy az egyes kategóriák esetenként nehezen szétválaszthatóak, azok komplexitásából következtethetünk a projekt erősségére.

Minta jellemzése, vizsgált projektek ismertetése

A vizsgált három fő kategórián belül (szellemi, épített és természeti) további alkategóriákat alkottunk meg, melyek mindegyikének egy kiválóan működő példáját mutatjuk be részletesen (1. táblázat). A példák Hajdú-Bihar megyén belül, a bihari térségre fókuszálva lettek kiválasztva. Összesen hat aktív projektről olvashatunk a következőkben, melyekről előzetesen dokumentumelemzés útján informálódtam, majd ehhez adták hozzá tudásukat az egyes projektek vezetői, munkatársai, melyet ezúton is hálásan köszönünk nekik.

1. táblázat: Vizsgált projektek kategorikus felsorolása alapítási évükkel
(saját szerkesztés)

Szellemi örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés	Épített örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés	Természeti örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés
Gáborján Hagyományőrző Közmunkaprogram (2015)	Biharkeresztes Csicsóka Tájház (2013)	Berettyóújfalú Bihar Termáliget Strandfürdő (1927/2009)

Szellemi örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés	Épített örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés	Természeti örökségen alapuló kulturális gazdaságfejlesztés
Pocsaj Csigacsinaló és Vőfélytalálkozó (2008)	Zsáka Rhédey Kastély (1858/2020)	Vekerd Bazsarózsa Kertészet (2016)

Módszertani háttér

A kutatás során dokumentumelemzést és interjú-vizsgálatot alkalmaztunk.

Dokumentumelemzéssel tártuk fel a vizsgált települések dokumentumait, településmarketing elemeit. Félig strukturált interjúkat készítettünk több Hajdú-Bihar megyében működő kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel foglalkozó vezetővel, vállalkozóval, alapítóval.

A félig strukturált interjú kérdései 4 nagy témakörre oszthatók.

Indulás. Milyen indíttatásból indultak az egyes kezdeményezések, milyen formában alakultak meg, milyen kezdeti nehézségekkel kellett szembenézni az ötlet megálmodóinak, és hogy mennyire jellemző, hogy egy település saját kulturális értékeire tudatosan építene?

Hatás. A helyi kultúra milyen szerepet tölt be a vizsgált települések gazdaságának fejlesztésében, miben változik a település infrastruktúrája és a lakosok felfogása, amikor egy-egy ötlet megvalósításra kerül, és hogy mindez mennyire fejti ki hatását a helyiek identitástudatának erősítésére. Végül pedig megtudhatjuk mennyire jellemző a helyi emberi erőforrás munkaerőként való alkalmazása.

Együttműködések. Milyen partneri együttműködései vannak az adott szerveződéseknek, megyei viszonylatban, hogyan látják a vezetői annak helyzetét, és azt is megtudhatjuk, hogy milyen jelenlegi és jövőben tervezett hatósugara van az egyes tevékenységeknek.

Látens és szembetűnő célok. Honnan érkeznek főként az érdeklődők, fogyasztók? Vannak-e a szervezetnek társadalmi célú programjai, vagy tervezik-e annak bevezetését, ezekhez mely motivációk vezették, mi volt az a pont, amikor felmerült, hogy nem tisztán üzleti célokat szolgáljon a program, miért tartják ezt fontosnak, vagy kevésbé fontosnak.

Állítások

Jelen dolgozatban négy állítást fogalmaztunk meg. Ezek az előfeltevések a hajdú-bihari településeken működő kulturális alapú és/vagy kreatív gazdaságot folytató vállalkozások, szervezetek, személyek válaszainak elemzése által kerültek kiértékelésre.

1. állítás: Megjelenés Feltételezésünk szerint a térségben vizsgált kezdeményezések többsége (településen) belülről jövő kezdeményezés alapján jött létre.

2. állítás: Települési beágyazottság Bugovics (2007) azon kijelentésére alapozva, mely kimondja, hogy egy település fejlődése hat az ott élők identitására és ez visszahatva erősíti a

lakosság aktívabb részvételét, feltételezzük, hogy a kezdeményezések megálmodói hajlamosak figyelmet szentelni erre - a jelentős erőforrásnak tekinthető - tényezőre.

3. állítás: Hálózatosodás Porter (2000) regionális klaszter elméletéből kiindulva feltételezzük, hogy ha egy térségben több szereplő is elindul kulturális alapú gazdaságfejlesztési programokkal, közöttük együttműködés alakul ki és támogatják egymást.

4. állítás: Társadalmi felelősségvállalás Feltételezzük, hogy az életminőség javítását célzó társadalmi felelősségvállalás tevékenysége háttérbe szorul a gazdasági haszonszerzéssel szemben.

Az intézményi képviselőkkel folytatott interjúk vizsgálat eredményei

Az intézményi képviselők készségesen, felkészülten fogadtak és segítséget nyújtottak a kérdéseink megválaszolásához, a kutatásunk témájának feltárásához, az állításaink vizsgálatához.

Első állításunk esetében a kezdeményezések megjelenési motivációit vettük szemügyre. Arra a kérdésre, hogy mennyire jellemző, hogy az adott bihari települések saját kulturális értékeikre tudatosan építenének, szinte egyöntetű válaszok érkeztek. Nem építenek rá kellőképpen, imázs kialakítására sincsenek komolyabb törekvések, melynek okát a turizmussal összefüggésben a bekövetkezendő beruházások feltételezett kihasználatlanságában látják. Ezen perspektívának az alapja lehet, hogy az adott projektek nem minden esetben jövedelmezőek, és ez feltehetőleg más innováció esetében is hasonlóan alakulna. Így a gazdaságfejlesztéshez ezek a projektek csak kismértékben járulnak hozzá, a térségre nem jellemző, hogy a helyi kultúrára való alapozás markánsan megjelenne a települési bevételi források között.

Azonban ha valami új kezdeményezésre mutatkozik hajlandóság, az nem megalapozatlan külső üzleti indíttatásból, hanem helyi érték mentén, helyi gyökerekkel rendelkező elemből indul ki. Ilyen a népi paraszti építészet a tájház esetében, a bazsarózsa, mint minden régi virágos kert dísz, a csigacsinálás és a lakodalmas ünnepélyek, a kosárfonás, a szőnyegszövés, mint régi hagyományos kétféle munka, az 1927 óta működő termálfürdő és az 1858-ban épített kastély.

Arányaiban három kezdeményezés vezetői helyi lakosok, háromé pedig a megvalósítás helyszínéhez közel lakók, akiket nem kötnek szálak a településhez, csupán az ötlet megvalósításához kiválóan bizonyult helyszín miatt hozták azt a településre. Ilyen például Vekerd, ahol az út két oldalán bazsarózsa ültetvények köszöntik a településre érkezőket. A tulajdonosokat azóta többen felkeresték, kezd a Létai Levenduláshoz hasonlóan évről-évre nagyobb hírnévre szert tenni. A Vekerdi kertészet, a Berettyóújfalui Strandfürdő és a Biharkeresztesi Tájház magán tulajdonban vannak, míg a Gáborjáni közmunkaprogramot, a Pocsaji rendezvényeket és a Zsákai kastélyt a helyi önkormányzat patronálja. Működésük során mindegyik projekt részesült már pályázati támogatásokban.

A hat települési eset mindegyike belülről jövő indíttatásból jött létre, azt azonban látnunk kell, hogy mivel ezek közül több is magánvállalkozásként működik, ez nem minden esetben a települési belső intrinzik ötletet jelenti. Ugyanakkor első állításunkat alátámasztja, hogy egyik esetben sem külső szemlélő, a települést egyáltalán nem ismerő és annak profiljához nem értő szakember végezte a fejlesztő tevékenységet. Ez alapján tehát első állításunk beigazolódott, a vizsgált kezdeményezések többsége a helyiek jólétének figyelembevételével egyéni vagy települési belülről jövő kezdeményezés alapján jött létre.

Második állításunk esetében a települési beágyazottságra fókuszálva a helyi erőforrások, - azon belül is kiemelten a humán erőforrás - hasznosulását vizsgáltuk. Minden interjúalany kiemelte, hogy a településeknek ugyan csak kisebb hírnevet jelentett az adott projekt beindulása, azonban a helyiek jólléte és a települési beágyazottság fontosabbnak bizonyult a kezdetekkor és hasonlóan alakul ez a mai napig is.

A későbbiekben leírt további két fenntarthatósági tényező közül többen is a társadalmi felelősségvállalást sorolták második helyre a fontossági sorrendbe, majd a hálózatosodás került legtöbb helyen a harmadik helyre. Első helyen pedig jellemzően a települési beágyazottság áll, mely az adott kezdeményezések egyik legfontosabb velejárója, hiszen, amikor valami új létesül már csak lokalizáltságából fakadóan is elkerülhetetlen, hogy ne gyakorolna hatást az ott élőkre - emelte ki a Bazarózsza kertészeti tulajdonosa.

A kertészet és a tájház kivételével, mindenki alkalmaz külső munkaerőt, mely jelenségre, erősen jellemző a helyiek bevonása. Kivételt képeznek a pocsaji rendezvények, amelyek szezonálisuknál fogva szintén nem igényelnek külön munkaerő alkalmazást, azonban a szervezői munkákat egytől-egyig a helyi közintézményekben dolgozók végzik. Gáborjánban 2015-ben 179 fővel indult meg a közmunkaprogram, kivétel nélkül helyi munkaerő bevonásával, szintúgy Zsákán a 2020-ban felújított kastély munkatársainak nagy részét is helyiek teszik ki, valamint Berettyóújfaluban is a helyi lakosok alkalmazása a jellemző. Nyilvánvalóan egy tárlatvezetésre, kosárfonás visszatartásra és egyéb szakértelemmel járó munkakörökre külső munkaerő bevonása szükséges, azonban arányaiban túlnyomóan helyiek dolgoznak a meglévő munkakörökben ezzel is erősítve a települési beágyazottságot.

A megjelenéssel kapcsolatos témakörhöz visszakapcsolva arra kerestük a választ, hogy miben változik a település infrastruktúrája és még inkább a helyi lakosok felfogása, amikor egy-egy új ötlet megvalósításra kerül. A megkérdezett interjúalanyok a beindulás előtti vagy az azt követő kezdeti nehézségeket leginkább a helyiek viszonyulásában látták. Ez idővel mérséklődött, sokkal inkább elfogadottabbá, támogatottabbá vált. Erre a mai napig hangsúlyt fektetnek a vezetők, hiszen helyi támogatottság nélkül, nem lennének táborozó csoportok a tájháznál, nem lennének virágszedő önkéntesek a kertészetnél és nem lenne munkaerő a közmunkaprogramban sem. Ennek felismerését fontosnak kell tartanunk, hiszen minden jól működő projekt elsőként helyi szinten kell, hogy elfogadottá váljon. Erre való törekvést szinte mind a hat esetben láthatunk, melyre az egyik legjobb példa, hogy a berettyóújfalui strandon kedvezményes belépő árban részesülnek a helyi lakosok. Ez is azt mutatja, hogy sokszor a legapróbb dolgok jelentik a fenntarthatósághoz vezető további lehetőségeket, és hogy települési szinten folyamatosak a törekvések a helyiek bevonására és a fenntarthatóság jegyében való gondolkodásra irányulóan.

Ahogy az fentebb olvasható, ebben a térségben a helyi kulturális értékekre való finanszírozás még kevésbé fejlett, így gazdaságfejlesztő hatásáról sem tudunk annyi mindent elmondani, mint az tudnánk egy borvidékünkön, a Balaton környékén, vagy fővárosunk közelében. A pénzügyi gazdasági tényezők mellett így inkább más jellegű támogatások a jellemzőek. Míg a tájházba leginkább kiállítandó tárgyi felajánlások érkeznek, addig a kertészetbe főként a szomszédos Zsákáról érkeznek önkéntesek a szezon idejére. Önkormányzati támogatásban a kastély felújításakor, a közintézményekben megrendezett csigacsínáló és vőfélytalálkozó alkalmával vagy strandon rendezett események, fellépések megszervezésekor részesülnek a projektek vezetői.

Mindezek ellenére megkérdezettjeim többsége úgy látja, hogy a helyiek identitásának erősítéséhez csak kis mértékben vagy egyáltalán nem járulnak hozzá projektjük működtetésével. Egyedül Pocsaj és Gáborján esetében mondható el egyértelmű pozitív kimenetelű identitáserősítés, amely utóbbi esetében az öt évvel ezelőtti közmunkaprogram indulása óta jelentős változás ment végbe a települési lakosság felfogását illetően. Pocsajban szintén páratlan az összefogás és a részvételi arány a rendezvények szervezésének és lebonyolításának ideje alatt. A többi település esetében, a helyiek közül mindenki tud az adott kezdeményezésről, annak működése tehát él a köztudatban, de a lakosság aktív részvétele kevésbé jellemző. Ennek oka lehet, hogy a legtöbb esetben nem régóta beszélünk aktív működésről, és köztudott, hogy a települési beágyazódáshoz idő szükséges.

Ezek alapján Bugovics (2007) kijelentése a jelenlegi esetekre vonatkoztatva megcáfolódni látszik, de néhány év elteltével, amikor a köztudatban még inkább jelen lesznek a projektek ez változhat. Állításunk azonban a kezdeményezők szemszögét vizsgálja, mely beigazolódott, hiszen a vezetők figyelmet szentelnek a helyiek bevonására, mint ahogyan azt olvashattuk Gáborján, Berettyóújfalu, Zsáka és Pocsaj esetében is.

Harmadik állításunk esetében a hálózatosodás és Porter (2000) klaszter elméletéből indulok ki. Számos nemzetközileg is jól működő partneri kapcsolatról tudunk, így érdekes lehet megvizsgálni, hogyan alakul ugyanez egy megyére levetítve. Többen felismerték már (Scott, 1997; Bathelt et al., 2004) a kapcsolati tőke és az ezen keresztül hálózatosodás fontosságát. Ennek hasznosítása nemcsak a regionális fejlődést hozza magával (Porter, 2000), hanem az együttműködések révén a kezdeményezések versenyképességét is (Bathelt et al., 2004).

Ezek ismeretében kérdeztünk rá, a jelenlegi hat kezdeményezés esetében, hogy milyen partneri együttműködésekkel rendelkeznek jelenleg és melyek azok, amelyek kialakítását fontolgatják a jövőben. Zsákát főleg a környékbeli csoportok keresik fel, leginkább még csak kastély látogatás céljából, de táborozó csoportok állandó fogadására is mutatkoznak kezdeményezések. Ebben partner a szomszédos Vekerd település, melynek kertészetében szintén lehetőség nyílik gyermekcsoportok egynapos táboroztatásának megvalósítására. Ottjártunkkor felvetődött, hogy akár egy táborozós bihari hét keretében be lehetne járni a környékbeli látványosságokat, programelemeket bevonva a közeli tájházat és a strandot is. Zsáka és Vekerd esetében mivel nem túl régóta jelentek meg a piacon egyelőre ötletelgetés szintjén áll a szolgáltatások fejlesztése, de ambíciózusan állnak a megkeresésekhez, melyek száma folyamatosan nő.

A kertészet a közösségi médiában való szereplést tartja ennek egyik kulcselemeként, míg Gáborján a helyben készült termékek promóciós célú ajándékozással teszi azt. A polgármester kiemelte, amikor valaki a településre érkezik, mi mindig megajándékozunk valamilyen saját termékünkkel, ezáltal már voltak megrendeléseink is. Kézműves vásárok alkalmával ellátogatnak a megyei szomszédos településekre, így többek között a biharkeresztesi tájház rendezvényein is voltak már kiállítóként. Biharkeresztesen több ügyes kézműves és kistermelő is munkálkodik, akiknek többek között a tájházban rendezett eseményeken is lehetőségük nyílik a termékeik árusítására, sőt a tulajdonos kiemelte 2016-ban az első Tájházak napján sokan itt mutatták be először portékáikat, melyet a helyi polgármester is meglepődve fogadott, nem sejtve, mennyi tehetséges ember él a településen. Pocsaj a vőfélytalálkozót megelőző csigacsinálóra meghívja a környékbeli kisebbségi önkormányzatokat, egyesületeket, hobbi köröket, akik idejük és munkájuk felajánlásán túl süteményekkel is hozzájárulnak a rendezvényhez. Berettyóújfalu esetében pedig szintén a közösségek megszólítása a jellemző. A strandon bemutatkoztak már többek között helyi és környékbeli énekkarok, citeraegyüttesek és táncegyüttesek, mely kiegészítő eseményekre nagy

érdeklődés mutatkozik.

Megyei viszonylatban mindenki erősnek pozícionálta projektjét. Hatósugár bővítésére folyamatosak a törekvések. Pocsajba a 2020-ban megrendezett Vőfélytalálkozóra Romániából és Ukrajnából is érkeztek. Vekerd is igyekszik minél több nemzetközi kapcsolatra szert tenni az árusítás terén, Berettyóújfaluba rendszeresen érkeznek fürdőzni a határon túlról, valamint a tájházban is voltak már német, amerikai, mexikói, kínai és japán látogatók is. Ehhez persze hozzá kell tennem, hogy ez egyik esetben sem szerepel az elsődleges célok között, viszont ha a helyzet úgy hozza, mindenki nyitottan áll az ilyenfajta lehetőségek elé.

Az eddigi összes együttműködést pozitívan értékelték a megkérdezettjeink, úgy vélik, kölcsönösen támogatni tudták egymást. A jövőre nézve mind a hat esetben mutatkozik együttműködésekre való hajlandóság, ennek fontosságát és előnyét minden reprezentatív interjúalany felismerte. Mint ahogyan a versengés és a törtetés a térség helyzetéből fakadóan nem jellemző, továbbá kimondott ellenségeskedő példát vagy konkurenciát sem említett senki, így a harmadik állítás teljes mértékben beigazolódik.

Negyedik állításunk esetében a társadalmi felelősségvállalást mint fenntarthatósági tényezőt vizsgáljuk. Elsőként a kulturális és a gazdasági szemlélet között kerestük az összekapcsolást. Amikor a kultúra-centrikusság és a gazdaság-centrikusság között kellett döntenünk interjúalanyainknak, négyen az elsőben látták a kezdeményezés központosítását, míg ketten a gazdaságfejlesztési elemeket tartják inkább szem előtt. Amikor azonban a profitmaximalizálásra és a helyi lakosság életminőségének javítására kérdeztünk rá, kivétel nélkül a második elem kapott nagyobb hangsúlyt. Berettyóújfalu és Zsáka esetében hangzott el, hogy a kettő együttesen működik, és egyformán hangsúlyosan kell kezelni, hiszen, akkor van bevétel, ha valaki jól érzi magát az adott helyen, és oda vissza akar majd térni. Tehát, ha a megteremtjük a feltételeket, profitunk is növekedni fog - emelte ki a strandfürdő munkatársa.

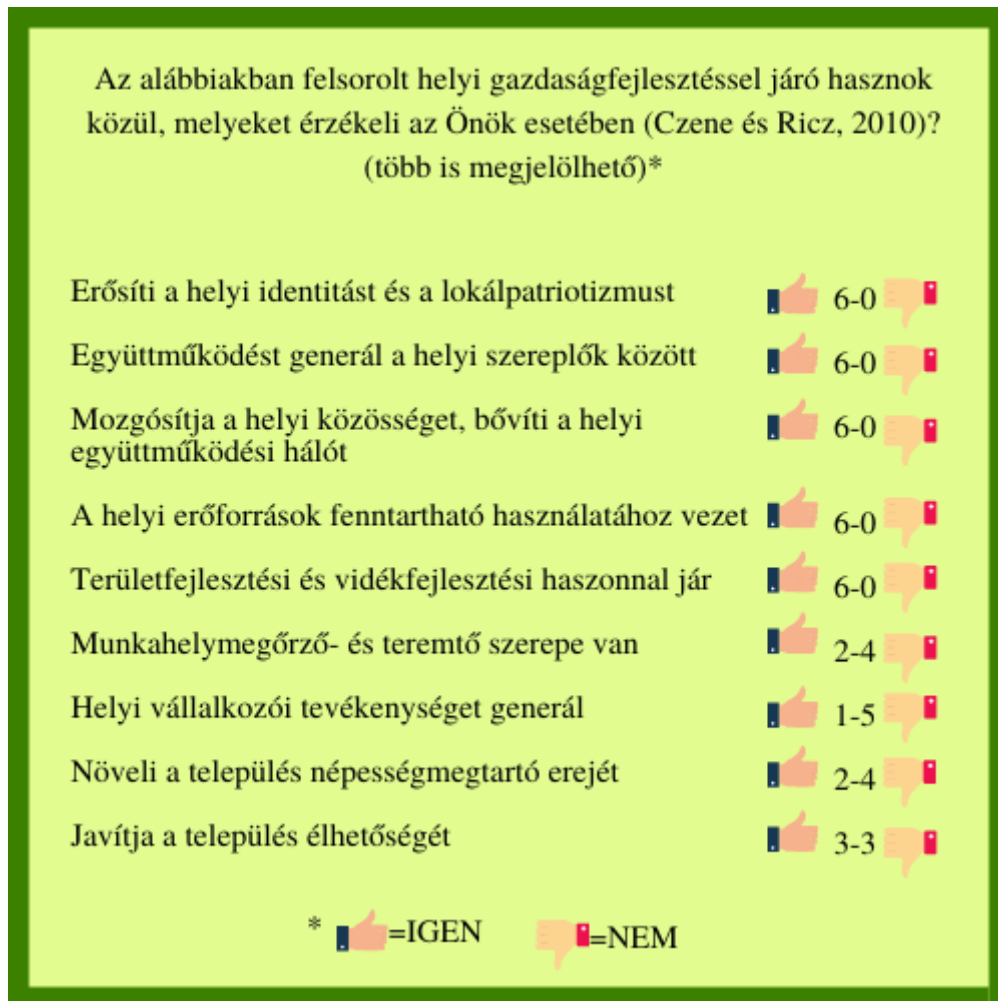
Érdekesnek tartjuk, hogy amikor a társadalmi felelősségvállalás fontosságáról beszélgettünk, többen is a gyerekeket és a felnövekvő generációt említették, akiknek identitástudatához ők is szeretnének hozzájárulni. A gyerekek mellett a helyi és közeli települések bevonását, az ottani hirdetést tartják fontosnak a szerveződések, hiszen hiába érkeznek érdeklődők a határon túlról, az elsődleges felvevő piacot a helyiek fogják alkotni. Ennek azonban feltétele, hogy megfelelő mértékben bekerüljenek a köztudatba. Mivel a projektek többsége kevésbé jövedelmezőnek definiálható, forrásaik végessége miatt nagyobb társadalmi felelősségvállalásra irányuló programot nem tudnak vállalni, viszont erre vannak elképzelések és törekvések. A tájház rendszeresen visszaforgatja bevételeit, hogy abból újabb programokat tudjon megvalósítani. Példaként mondta el a tulajdonos, hogy az általuk szervezett Szilveszteri bál bevételének egy részét eladományozták a helyiek körében, másik részéből pedig zenekart hívtak le a tájház udvarára, amelyen bárki díjmentesen rész vehetett. A koncerten kihelyezett adománydoboz tartalmát, pedig egy otthon javára ajánlották fel.

Másik említésre érdemes példa Gáborjáné, ahol a közmunkaprogram elindulása óta, az abban résztvevők közel 70 százaléka már az elsődleges munkaerőpiacon dolgozik. A település részéről folyamatos a monitorozás, így tudni lehet, hogy jelenleg körülbelül 50 fő dolgozik közmunkaprogramban a településen, de a polgármester úgy látja, hogy ez a fajta foglalkoztatás "magát fogja megszüntetni", hiszen mindenkinek esélyt ad a továbblépésre, és ehhez a település

minden feltételt biztosítani tud. Ebben az esetben a társadalmi felelősségvállalás a helyi lakosság igényeinek kiszolgálását jelenti, mely által öntudatosabb, büszkébb és szakképzett munkavállalókká válnak.

Czene és Ricz (2010) több szegmens fontosságát is megemlíti egy kulturális alapú gazdaságfejlesztési modell kapcsán. Az alábbiakban összegzem, hogyan vélekedik az egyes pontokról a hat interjúalanyom (1. ábra).

1. ábra: A hat bemutatott jó gyakorlat hatásai
(saját szerkesztés)

Azzal, hogy a megvalósult projektek erősítik a helyi identitást és a lokálpatriotizmust, hogy együttműködést generálnak a helyi szereplők között, hogy mozgósítják a helyi közösséget és bővítik az együttműködési hálót, hogy hozzájárulnak a helyi erőforrások fenntartható használatához, és hogy terület- és vidékfejlesztési haszonnal járnak, minden megkérdezett egyetértett. Részben mondható el továbbá, hogy a kezdeményezések hatására új munkahelyek születnek, vagy annak megléte vállalkozói tevékenységet generálna. Valamint szintén megosztó volt, hogy a település népességmegtartó képessége, illetve annak élhetősége változott-e a kezdeményezés hatására. Azonban egy olyan fenntarthatóságra irányuló elem sem volt, melyet mindenki kizárt volna. Ahogyan azt minden projekt vezetője vagy munkatársa felismerte, a társadalmi támogatottság nélküli működés nem lehet hosszútávú, így csak arra alapozva tehetünk

szert nagyobb - kulturális értéken alapuló - gazdasági haszonra. Ezen kijelentéssel pedig megcáfolásra kerül a negyedik állítás.

Összegzés

Összegezve a négy állítás eredményeit és a kutatási kérdésekre kapott válaszokat elmondható, hogy belülről jövő kezdeményezés, a települési beágyazottság elérése és mindinkább elmélyítése, a társadalmi felelősségvállalás és a hálózatosodás mind kiemelten fontos fenntarthatósági tényezők, mely területekre a hat bemutatott példa mindegyike igyekszik minél nagyobb hangsúlyt fektetni. Az első három állítás beigazolódott, a negyedik megcáfolásra került. Így tehát elmondható, hogy a belülről jövő kezdeményezések, a helyiek foglalkoztatása, a település részévé válás és a kapcsolatok kiépítése és fenntartása jellemzi a hat bemutatott jó gyakorlati példát. A helyiek identitástudatának erősödése a kezdeményezések megléte révén változóan jellemző, de egy néhány év múlva megismételt kutatás válaszaiból bizonyára megcáfolnák ezt, ennek oka pedig, hogy minél régebbi egy ilyen projekt megléte, annál inkább beépül a köztudatba, elhíresül, települési beágyazódása is nagyban fejlődik, és a helyiek is büszkeséggel tekintenek rá.

A vizsgálat révén valamelyest képet kaphattunk a kulturális alapú gazdaságfejlesztési kezdeményezések megjelenésére, települési identitásra való hatására, együttműködési háttérre vonatkozóan. Továbbá megismerhettük a vizsgált kezdeményezések révén milyen erőforrásokat mozgósíthat egy-egy ilyen kezdeményezés. A belülről jövő kezdeményezések, a helyi lakosság igényeinek figyelembevételére alapozó program, a települési beágyazottság, a hálózatosodás és a társadalmi felelősségvállalás mind olyan szempontok, amelyeket figyelembe kell vennünk akkor, amikor helyi kulturális értéken alapuló gazdaságfejlesztési tevékenységbe kezdünk. Hat interjúalanyunk elmondásai alapján olyan értékeket kell továbbá szem előtt tartanunk, mint az elhivatottság, a türelem, a tenni vágyás, a helyiekkel való együttműködés és a gazdasági szemlélet, de mindezek mellett a társadalmi és kulturális háttér ismerete is nélkülözhetetlen. A kutatás során feltárt és bemutatott esetek összességében pozitív kimenetelűek, azonban tudnunk kell, hogy vannak úgymond kritikus ellenpéldák is, melyek okainak feltárására egy következő kutatást lehetne alapozni.

Felhasznált irodalom:

- Bathelt, Hans, Malmberg, Annika, és Maskell, Peter (2004): Clusters and knowledge: local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation. *Progress in Human Geography* 28. 31-56. pp.
- Bugovics Zoltán (2007): Társadalmi értékek és identitás kialakulása. Széchenyi István Egyetem. Elérhető: <https://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2011/ujkormanyzas/BugovicsZ.pdf>
- Czene Zsolt és Ricz Judit (2010): Helyi gazdaságfejlesztés Ötletadó megoldások, jó gyakorlatok. Területfejlesztési füzetek 2. Budapest, VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft.
- Csath Magdolna (2018): A kultúra, mint társadalmi tőke és versenyképességi tényező. In: SZÍN Közösségi Művelődés. A Nemzeti Művelődési Intézet folyóirata. Kulturális

gazdaságfejlesztés. 23/3. 4-9.pp.

- Csorba György (2017): Magyarországi világörökségi helyszínek. Infojegyzet, 2017/77. Elérhető: http://www.varosrehabilitacio.net/new/pdf/kreativ_gazdasag.pdf
- Hungarikumok Gyűjteménye – Magyar Értéktár honlap. Elérhető: <http://www.hungarikum.hu/hu/szakkategoria>
- Munjery, Dawson (2004): Tangible and Intangible Heritage: from difference to convergence. In: Museum International. Blackwell Publishing, Oxford. Vol. 56, no. 1-2, 12-20. Elérhető: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135853>
- Porter, Michael (2000): Location, competition and economic development: local clusters in a global economy. Economic Development Quarterly, Vol. 14., 1.
- Scott, Allen. J. (1997): The cultural economy of cities. International Journal of Urban and Regional Research. Volume 21. Number 2. 323–339.pp.
- Szellemi Kulturális Örökség Magyarországon honlap. Elérhető: <http://szellemikulturalisorokseg.hu/?menu=fooldal>
- Vaskor István (2014): Változatos programokat kínál a Pannonhalmi Bencés Főapátság. In: Szalay-Zala Andrea és Vaskor István (2014)(szerk.): Nemzeti kincseink, a Hungarikumok. Vidékjáró hungarikumai és nemzeti értékei. 27. pp.
- Viant Katalin (2013): Hazai tájakon a Pannonhalmi Főapátságban. In: Vaskor István és Szalay-Zala Andrea (2013) (szerk.): Vidéki Élményportya. Tájak, ízek, kultúrák. 25. pp.